

A vůbec, tenhle ten Brouk! zakroutil nad ním hlavou velký F. X. Šalda. Adresátem povzdechnutí byl čtyřicetiletý mladík, který už několik let psal články o psychoanalýze, přispíval do Erotické revue, publikoval pamflety, platil za zázračné dítě české avantgardy.

Z rebelujících hochů a skandalistů, jakým byl Bohuslav Brouk, se v jiných zemích, třeba v takové Anglii, stávají k stáru dobře zajištění učenci s profesurou na prestižní univerzitě, na niž v klidu

„Narodil se, nikoli vlastní vinou... a žije celkem bez zájmu a proti svému přesvědčení až dosud.“
B. B. v roce 1930 a rok před smrtí.

Život není nutný za všech okolností

Zlobivé dítě české avantgardy Bohuslav Brouk ve vyhnanství

a s vyrovnanou myslí dojíždějí ze svého rodového sídla obklopeného parkem. V Čechách to bylo všechno jinak.

Enfant terrible

Narodil se roku 1912 v bohaté podnikatelské rodině, jeho otci patřily prosperující obchodní domy firmy Brouk a Babka. Materiální zázemí mu tedy zajistilo klid pro pěstování zájmů, které byly dosti vzdálené účetnictví, zato ho bezpečně zavedly ke kavárenským stolům levicové avantgardy. Do Surrealistické skupiny byl v roce 1934 přijat jako odborník na Freudovu psychoanalýzu, kterou si surrealisté poněkud svévolně, ale ne zcela neoprávněně adoptovali (důraz na sen, sexualitu, podvědomí...). To už vydával provokativní brožurky, v nichž se radikálně vypořádává se sloupy „tradiční společnosti“: s rodinou, kulturní práce i požadavkem spořádaného a smysluplného života. Určité proslulosti se dodnes těší jeho traktáty o onanii (autoerotismu), udivující jak faktografickou šíří, tak čtivostí a sarkasmem. Ostatně i z fotografií vidíme, že Brouk musel být zvláštní, nesmírně přitažlivá a zároveň protivná bytost, takový ten premián, který všechno ví, a právě proto mu není žádná „špatnost“ cizí. Potměšilý výraz úzkých rtů, zkoumavé oči za brýlemi, které nosí třídní šprti, vlastně hezká tvář, ale jakoby zcela bez emocí a citu, jen ryzí intelekt. Šalda se sice divil, jak se mohou Nezval a Teige s někým takovým „zahazovat“, ale oni jistě věděli, že na tom Broukovi něco je.

Kdo se alespoň trochu seznámil s podobou české předválečné avantgardy, nemohl Brouka přehlédnout. Pak však přichází okupace. Následují tři roky, v nichž

se chystá rozhodující střet, a pak už dlouhá totalita. Tak výstřední osoby, jako byl Brouk, mizí z českého prostoru a povědomí. Zůstává po nich pouze stopa, kterou přitom mohly zanechat jen relativně krátkou dobu. Vždyť v březnu 1948, kdy s aktovkou opouští kdesi na Šumavě vlast, je Broukovi pořád pouhých šestatřicet let. Můžeme jen spekulovat, jaký osud by mu komunistický režim přichystal, přičemž tragédie popraveného Závěše Kalandry a neštěstí Karla Teiga nebo Konstantina Biebla nejsou špatným vodítkem. Broukův bratr si svoje léta v Jáchymově oddřel.

Druhý život

Jaký byl však druhý, exilový osud buržoazního synka, bonvivána, ironika a vzdělance v různých oborech od psychoanalýzy přes marxismus, biologii, strukturalismus a další? Seznamuje nás s tím kniha *Zde trapno existovat*, která shrnuje výbor z Broukových textů z druhé poloviny života. Je to svým způsobem smutné a drásající čtení. Jisté je, že pro lidi jeho typu musela být emigrace dvojnásobným utrpením. Čekají ho nejen ony běžné starosti utečence, který se ocitne v poválečné cizině, kde ho nikdo nečeká a kde mají svých starostí plno, ale snad ještě větší překážkou jsou mu osobní dispozice. Brouk byl zřejmě takzvaný obtížný charakter: patří k němu nesnášenlivost, vypjatý individualismus, egoismus, destruktivní sklony... Bylo za tím však jistě i vědomí vylučnosti, které je tím horší,

je-li obklopeno průměrem, na němž je však ten, jenž ční, přesto závislý. V Paříži, kam se Brouk záhy dostal z bavorského lágru a kde třeš bídu s nouzí, píše už brzy v podstatě pamfletické eseje, které nazval *Dopisy z exilu přístím milenkám*. Napadá v nich sebeklamy, jakou je emigrace obětí pro vlast a svobodu, označuje je za lživou výmluvu a jako hlavní důvod odchodu vidí lpení na životě: „místo toho, aby nesnesitelnost komunistického režimu demonstrovali sebevraždou (...) utekli do exilu, kde z nich již dnes mnozí vedou pramálo důstojný život, zaprodávající se kdekomu...“. Dochází zde až na kraj konstatacím, že „život není nutno za všech okolností žít“, tedy k maximě, jež teoreticky zní lépe než její realizace.

Brouk žil dále. V roce 1952 hledá východisko z beznadějně situace plavbou do Austrálie, kde se po těžkých začátcích přece jen materiálně poněkud zajistí, když najde práci v laboratoři na výrobu penicilinu. Australským prostředím však opovrhne, krajina je to nudná, společnost nevyspělá, nekulturní, tak vzdálená pestrosti intelektuálního života v předválečné Praze. Svědectvím jeho izolovanosti a nespokojenosti – stejně jako dokladem Broukova pohrdání českými exilovými kruhy – jsou dopisy, které psal předúnorovému ministrovi Hubertu Ripkovi. Mísí se v nich sarkasmus s prosbami o pomoc. I přes pokus o vyrovnaný tón je zřejmé, že tím, co v pisateli převažuje, je pocit celkového životního krachu. Jak to nazval přítel, básník František Listopad, v exilu Brouk „ztratil plán života“. Zemřel v roce 1978 v malém bytě na předměstí Londýna, kde žil od roku 1958 – v posledních letech opuštěný a zapomenutý.

A takové to bylo zázračné dítě. Kdyby se narodilo v rodině Beetle třeba v Anglii...

Broukovy exilové texty vyšly před dvěma týdny v brněnském nakladatelství Host.

BOHUSLAV BROUK
zde trapno existovat